Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a treia)

24 februarie 2022 *

„Trimitere preliminară – Piața internă în sectorul gazelor naturale – Directiva 2009/73/CE – Articolul 2 punctul 3 – Noțiunea de «transport» – Articolul 23 – Competență decizională privind racordarea instalațiilor de înmagazinare, a instalațiilor de regazeificare a gazelor naturale lichefiate și a clienților industriali la sistemul de transport – Articolul 32 alineatul (1) – Accesul terților la rețea – Posibilitate de racordare directă a clienților finali la sistemul pentru transportul gazelor naturale”

În cauza C-290/20,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Latvijas Republikas Satversmes tiesa (Curtea Constituțională, Letonia), prin decizia din 11 iunie 2020, primită de Curte la 30 iunie 2020, în procedura

„Latvijas Gāze” AS,

cu participarea:

Latvijas Republikas Saeima,

Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija,

CURTEA (Camera a treia),

compusă din doamna A. Prechal, președinta Camerei a doua, îndeplinind funcția de președinte al Camerei a treia, domnii J. Passer (raportor) și F. Biltgen, doamna L. S. Rossi și domnul N. Wahl, judecători,

avocat general: domnul G. Pitruzzella,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

– pentru „Latvijas Gāze” AS, de L. Liepa, advokāts;

– pentru Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija, inițial de R. Irklis, ulterior de I. Birziņš;

* Limba de procedură: letona.

– pentru guvernul leton, inițial de K. Pommere și V. Soņeca, ulterior de K. Pommere, în calitate de agenți;

– pentru guvernul polonez, de B. Majczyna, în calitate de agent;

– pentru guvernul finlandez, de H. Leppo, în calitate de agent;

– pentru Comisia Europeană, de O. Beynet și A. Sauka, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 6 octombrie 2021,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 2 punctul 3, a articolului 23 și a articolului 32 alineatul (1) din Directiva 2009/73/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale și de abrogare a Directivei 2003/55/CE (JO 2009, L 211, p. 94).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unei acțiuni constituționale introduse de „Latvijas Gāze" AS împotriva unei decizii a Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija (Comisia de Reglementare a Serviciilor Publice, Letonia) (denumită în continuare „autoritatea de reglementare") în temeiul căreia orice utilizator al gazelor naturale se poate racorda, în anumite condiții, la sistemul de transport de gaze naturale, fără intermedierea operatorului de distribuție.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Directiva 2009/73

3 Considerentele (3), (4), (8), (14), (16), (23)-(26) și (61) ale Directivei 2009/73 au următorul cuprins:

„(3) Libertățile pe care tratatul le garantează cetățenilor Uniunii – printre altele, libera circulație a mărfurilor, libertatea de stabilire și libertatea de a presta servicii – pot fi efective numai în cadrul unei piețe deschise în totalitate, care permite tuturor consumatorilor să își aleagă liber furnizorii și tuturor furnizorilor să își livreze liber produsele clienților.

(4) Cu toate acestea, în prezent, există obstacole în calea vânzării de gaze naturale, în condiții de egalitate, fără discriminare sau vreun dezavantaj în cadrul Comunității. Nu există, în special, un acces nediscriminatoriu la rețea și nici un nivel comparabil în ceea ce privește supravegherea normativă din fiecare stat membru.

[…]

(8) Separarea efectivă poate fi asigurată doar prin eliminarea stimulării întreprinderilor integrate vertical de a exercita o discriminare asupra concurenților în ceea ce privește accesul la rețea și investițiile. Separarea proprietății, care implică desemnarea proprietarului rețelei ca operator de sistem și independența sa față de orice interese legate de furnizare și producere, reprezintă cu certitudine o modalitate eficace și sigură de soluționare a conflictului de interese inerent și de a garanta siguranța alimentării. Din acest motiv, în rezoluția sa din 10 iulie 2007 referitoare la perspectivele privind piețele interne ale gazelor naturale și ale energiei electrice [(JO 2008, C 175 E, p. 206)], Parlamentul European a considerat separarea proprietății la nivelul transportului ca fiind instrumentul cel mai eficient de promovare a investițiilor în infrastructură, într-un mod nediscriminatoriu, precum și a unui acces echitabil la rețea pentru noii intrați pe piață și a transparenței pieței. […]

[…]

(14) În cazul în care, la 3 septembrie 2009, proprietarul unui sistem de transport face parte dintr-o întreprindere integrată vertical, statele membre ar trebui să aibă posibilitatea de a opta între separarea proprietății și înființarea de operatori de sistem sau de operatori de transport independenți de interesele legate de furnizare și producere.

[…]

(16) Eficacitatea deplină a soluțiilor privind înființarea de operatori de sistem independenți sau de operatori de transport independenți ar trebui să fie asigurată prin intermediul unor norme suplimentare specifice. Normele privind operatorii de transport independenți propun un cadru de reglementare adecvat pentru a garanta concurența loială, investiții suficiente, accesul pentru noii operatori de pe piață și integrarea piețelor gazelor. Separarea efectivă prin intermediul unor dispoziții privind operatorii de transport independenți se bazează pe un pilon de măsuri organizaționale și măsuri referitoare la guvernanța operatorilor de transport și de sistem și pe un pilon de măsuri legate de investiții, care conectează noile capacități de producție la rețea și de integrarea pieței prin cooperare regională. Independența operatorului de transport ar trebui de asemenea asigurată, *inter alia*, prin anumite perioade de reflecție în care să nu se exercite nicio activitate de conducere sau altă activitate relevantă prin care se acordă acces la aceleași informații care ar fi putut fi obținute dintr-o poziție de conducere în întreprinderea integrată vertical. Modelul de separare efectivă a operatorului de transport independent îndeplinește cerințele formulate de Consiliul European în cadrul reuniunii sale din 8 [și] 9 martie 2007.

[…]

(23) Este necesară luarea unor măsuri suplimentare în vederea asigurării unor tarife transparente și nediscriminatorii pentru accesul la transport. Aceste tarife ar trebui să fie aplicabile tuturor utilizatorilor, fără nicio discriminare. Atunci când instalația de înmagazinare, înmagazinarea în conductă sau serviciile de sistem operează pe o piață suficient de concurențială, ar putea fi autorizat accesul pe baza unor mecanisme de piață transparente și nediscriminatorii.

(24) Este necesar să se asigure independența operatorilor de înmagazinare pentru a se îmbunătăți accesul terților la instalațiile de înmagazinare, atunci când este necesar din punct de vedere tehnic și/sau economic pentru asigurarea unui acces eficient la sistem în vederea alimentării clienților. […]

(25) Accesul nediscriminatoriu la rețelele de distribuție determină accesul la clienți la nivelul pieței cu amănuntul. […] Pentru asigurarea unor condiții de concurență echitabile la nivelul pieței cu amănuntul, activitățile operatorilor de distribuție ar trebui, prin urmare, monitorizate în scopul de a împiedica acești operatori să profite de integrarea lor vertical în ceea ce privește poziția lor concurențială pe piață, în special în raport cu clienții casnici și cu clienți mici noncasnici.

(26) Statele membre ar trebui să adopte măsuri concrete pentru a sprijini utilizarea pe scară mai largă a biogazului și a gazului obținut din biomasă, iar producătorilor acestor tipuri de gaze ar trebui să li se acorde accesul nediscriminatoriu la sistemul de gaze, cu condiția ca acest acces să fie în permanență compatibil cu normele tehnice și de siguranță relevante.

[…]

(61) În temeiul Regulamentului (CE) nr. 715/2009 al Parlamentului European și al Consiliului [din 13 iulie 2009 privind condițiile de acces la rețea pentru transportul de gaze naturale și de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1775/2005 (JO 2009, L 211, p. 36)], Comisia [Europeană] poate adopta linii directoare în scopul atingerii gradului necesar de armonizare. Aceste linii directoare, care sunt măsuri obligatorii de punere în aplicare, reprezintă și în privința anumitor dispoziții ale prezentei directive un instrument util care poate fi adaptat rapid atunci când este necesar.”

4 Potrivit articolului 2 din această directivă:

„În sensul prezentei directive, se aplică următoarele definiții:

1. «întreprindere din sectorul gazelor naturale» înseamnă orice persoană fizică sau juridică care desfășoară cel puțin una dintre următoarele activități: producție, transport, distribuție, furnizare, cumpărare sau înmagazinare de gaze naturale, inclusiv [gaze naturale lichefiate (GNL)], și care are atribuții comerciale, tehnice și/sau de întreținere legate de respectivele activități, fără a include însă clienții finali;

[…]

3. «transport» înseamnă transportul gazelor naturale printr-o rețea care constă în principal din conducte de înaltă presiune, alta decât o rețea de conducte de alimentare din amonte și decât acea parte din conductele de înaltă presiune care este folosită în principal pentru distribuția de gaze naturale la nivel local, în scopul de a le livra clienților, dar fără a include furnizarea;

[…]

5. «distribuție» înseamnă transportul gazelor naturale prin rețelele locale sau regionale de conducte de alimentare, pentru a fi furnizate clienților, dar neincluzând furnizarea;

[…]

7. «furnizare» înseamnă vânzarea, inclusiv revânzarea, de gaze naturale, inclusiv GNL, către clienți;

[…]

9. «instalație de înmagazinare» înseamnă o instalație utilizată pentru înmagazinarea gazelor naturale și care este deținută și/sau exploatată de o întreprindere din sectorul gazelor naturale, incluzând partea instalațiilor GNL utilizate pentru înmagazinare, dar excluzând partea utilizată pentru activitățile de producție, precum și instalațiile rezervate exclusiv pentru operatorii de transport și de sistem în vederea îndeplinirii atribuțiilor lor;

[…]

11. «instalație GNL» înseamnă un terminal utilizat pentru lichefierea gazelor naturale sau pentru importul, descărcarea și regazeificarea GNL și care include serviciile de sistem și instalațiile de înmagazinare temporară necesare pentru procesul de regazeificare a GNL și livrarea ulterioară către sistemul de transport, dar care nu include nicio parte a terminalelor GNL utilizate pentru înmagazinare;

[…]

24. «client» înseamnă clientul angro și final de gaze naturale sau o întreprindere din sectorul gazelor naturale care cumpără gaze naturale;

25. «client casnic» înseamnă clientul care cumpără gaze naturale pentru propriul consum casnic;

26. «client noncasnic» înseamnă clientul care cumpără gaze naturale care nu sunt destinate propriului consum casnic;

27. «client final» înseamnă clientul care cumpără gaze naturale pentru uz propriu;

[…]”

5 Articolul 8 din directiva menționată, intitulat „Norme tehnice”, prevede:

„Autoritățile de reglementare, în cazul în care statele membre au decis astfel, sau statele membre asigură definirea criteriilor tehnice de siguranță, precum și elaborarea și publicarea normelor tehnice care stabilesc cerințele tehnice minime de proiectare și exploatare pentru conectarea la sistem a instalațiilor GNL, a instalațiilor de înmagazinare, a altor sisteme de transport sau de distribuție, precum și a magistralelor directe. Aceste norme tehnice trebuie să asigure interoperabilitatea rețelelor și să fie obiective și nediscriminatorii. Agenția poate face recomandările corespunzătoare în vederea obținerii compatibilității acestor norme, dacă este cazul. […]”

6 Articolul 9 din aceeași directivă, intitulat „Separarea sistemelor de transport și a operatorilor de transport și de sistem”, are următorul cuprins:

„1. Statele membre se asigură că de la 3 martie 2012:

(a) toate întreprinderile care dețin în proprietate sisteme de transport acționează ca operatori de transport și de sistem;

(b) aceeași persoană sau aceleași persoane nu au dreptul:
   (i) să exercite, direct sau indirect, controlul asupra unei întreprinderi care desfășoară oricare dintre activitățile de producție sau de furnizare și să exercite, direct sau indirect, controlul sau să exercite vreun drept asupra unui operator de transport și de sistem sau asupra unui sistem de transport; sau
   (ii) să exercite, direct sau indirect, controlul asupra unui operator de transport și de sistem sau asupra unui sistem de transport și să exercite, direct sau indirect, controlul sau să exercite vreun drept asupra unei întreprinderi care desfășoară oricare dintre activitățile de producție sau de furnizare;

(c) aceeași persoană sau aceleași persoane nu sunt abilitate să numească membri în consiliul de supraveghere, în consiliul de administrație sau în alte organisme care reprezintă întreprinderea din punct de vedere juridic în cazul unui operator de transport și de sistem sau în cazul unui sistem de transport și, de asemenea, să exercite, direct sau indirect, controlul sau să exercite vreun drept asupra unei întreprinderi care desfășoară oricare dintre activitățile de producție sau de furnizare; și

(d) aceeași persoană nu este abilitată să fie membru în consiliul de supraveghere, în consiliul de administrație sau în alte organisme care reprezintă întreprinderea din punct de vedere juridic, atât în cazul unei întreprinderi care desfășoară oricare dintre activitățile de producție sau de furnizare, cât și în cazul unui operator de transport și de sistem sau al unui sistem de transport.

[…]

(8) În cazul în care, la 3 septembrie 2009, sistemul de transport aparține unei întreprinderi integrate vertical, un stat membru poate decide să nu aplice alineatul (1).

În acest caz, statele membre vizate:

(a) fie desemnează un operator independent în conformitate cu articolul 14,

(b) fie respectă dispozițiile capitolului IV.

(9) În cazul în care, la 3 septembrie 2009, sistemul de transport aparține unei întreprinderi integrate vertical și sunt în vigoare măsuri care garantează o mai mare independență efectivă a operatorului de transport și de sistem decât dispozițiile capitolului IV, un stat membru poate decide să nu aplice alineatul (1).

[…]”

7 Potrivit articolului 23 din Directiva 2009/73, intitulat „Competențele decizionale privind racordarea instalațiilor de înmagazinare, a instalațiilor de regazeificare a GNL și a clienților industriali la sistemul de transport”:

„(1) Operatorii de transport și de sistem stabilesc și publică proceduri și tarife transparente și eficiente pentru o conectare nediscriminatorie a instalațiilor de înmagazinare, a instalațiilor de regazeificare a GNL și a clienților industriali la sistemul de transport. Procedurile respective sunt supuse aprobării autorității de reglementare.

(2) Operatorilor de transport și de sistem nu li se permite să refuze conectarea unei noi instalații de înmagazinare, a unei [noi] instalații de regazeificare a GNL sau a unui [nou] client industrial prin invocarea unor viitoare limitări posibile ale capacităților de rețea disponibile sau a costurilor suplimentare ocazionate de creșterea necesară a capacității. Operatorul de transport și de sistem este obligat să asigure o capacitate de intrare și de ieșire suficientă pentru noua conectare."

8 Articolul 32 din directiva menționată, intitulat „Accesul terților", prevede la alineatul (1):

„(1) Statele membre asigură punerea în aplicare a unui sistem de acces al terților la rețelele de transport și distribuție și la instalațiile de GNL, pentru toți consumatorii eligibili, inclusiv întreprinderile de furnizare. Acest sistem, bazat pe tarife publicate, trebuie aplicat în mod obiectiv și fără discriminare între utilizatorii rețelei. Statele membre trebuie să se asigure că aceste tarife sau metodologiile care stau la baza calculării lor sunt aprobate, înainte de intrarea lor în vigoare în conformitate cu articolul 41, de o autoritate de reglementare menționată la articolul 39 alineatul (1) și că aceste tarife și metodele de calcul, în cazul în care se aprobă numai metodele de calcul, sunt publicate înainte de intrarea lor în vigoare."

9 Articolul 41 din directiva menționată, intitulat „Atribuțiile și competențele autorității de reglementare", prevede la alineatul (1):

„Autoritatea de reglementare are următoarele atribuții:

[…]

(m) să monitorizeze perioadele de timp necesare operatorilor de transport și de sistem și ale operatorilor de distribuție pentru racordări și reparații;

[…]"

Regulamentul nr. 715/2009

10 Potrivit articolului 1 primul paragraf litera (a) din Regulamentul nr. 715/2009, astfel cum a fost modificat prin Decizia 2010/685/UE a Comisiei din 10 noiembrie 2010 (JO 2010, L 293, p. 67) (denumit în continuare „Regulamentul nr. 715/2009), acesta din urmă are drept obiectiv, printre altele, stabilirea de norme nediscriminatorii pentru condițiile de acces la sistemele pentru transportul gazelor naturale, luând în considerare caracteristicile specifice ale piețelor naționale și regionale, în vederea asigurării unei funcționări corespunzătoare a pieței interne a gazelor.

11 Conform articolului 23 alineatul (2) din același regulament, liniile directoare cu privire, printre altele, la definirea informațiilor tehnice necesare utilizatorilor rețelei pentru a obține accesul efectiv la sistem și definirea tuturor punctelor relevante pentru cerințele de transparență, inclusiv informațiile care urmează să se publice la toate punctele relevante și frecvența publicării acestor informați, sunt stabilite în anexa I la regulamentul respectiv în ceea ce privește operatorii de transport și de sistem.

12 Punctul 3.2 din anexa I la regulamentul menționat, intitulat „Definirea tuturor punctelor relevante pentru cerințele privind transparența", are următorul cuprins:

„1. Punctele relevante cuprind cel puțin:

(a) toate punctele de intrare și ieșire dintr-o rețea de transport exploatată de un operator de sistem de transport, cu excepția punctelor de ieșire conectate la un client final unic, precum și cu excepția punctelor de intrare racordate direct la o instalație de producție a unui producător unic stabilit în UE;

[…]

2. Informațiile destinate clienților finali unici și instalațiilor de producție, care sunt excluse din definiția punctelor relevante descrise la punctul 3.2 subpunctul 1 litera (a), se publică în format cumulat, cel puțin pe zonă de echilibrare. În scopul aplicării prezentei anexe, se consideră că informațiile cumulate referitoare la clienții finali unici și la instalațiile de producție, care nu fac obiectul definiției punctelor relevante ce figurează la punctul 3.2 subpunctul 1 litera (a), constituie un punct relevant."

Dreptul leton

13 Articolul 84.[1] alineatul 1 din enerģētikas likums (Legea energiei) din 3 septembrie 1998 (*Latvijas Vēstnesis*, 1998, nr. 273/275), în versiunea aplicabilă litigiului principal (denumită în continuare „Legea energiei"), prevede:

„Autoritatea de reglementare aprobă normele privind racordarea la sistemul de transport al gazelor naturale pentru producătorii de biometan, pentru operatorii de sistem de GNL și pentru clienți elaborate de operatorul de transport și de sistem, precum și normele de racordare la sistemul de distribuție a gazelor naturale pentru clienți întocmite de operatorul de distribuție. Aceste norme trebuie să fie justificate în mod obiectiv și economic, juste, echitabile și transparente. Autoritatea de reglementare poate propune revizuirea acestor norme de racordare și poate solicita operatorului de sistem de gaze naturale în cauză să prezinte un proiect de reglementare în această privință într-un termen specificat."

14 Prin decizia nr. 1/7 din 18 aprilie 2019, autoritatea de reglementare a aprobat „Normele privind racordarea la sistemul de transport al gazelor naturale pentru producătorii de biometan, operatorii de sistem de GNL și utilizatorii de gaze naturale." Potrivit acestor norme, printre altele, orice utilizator de gaze naturale se poate racorda la sistemul de transport al gazelor naturale, fără intermedierea operatorului de distribuție, în conformitate cu procedura și cu condițiile prevăzute.

Litigiul principal și întrebările preliminare

15 Până la 3 aprilie 2017, Latvijas Gāze, reclamanta din acțiunea principală, era singura întreprindere prezentă, în calitate de întreprindere integrată vertical, pe piața letonă pentru a asigura cumpărarea, înmagazinarea, transportul, distribuția și comercializarea gazelor naturale.

16 După această dată, în cadrul procesului de liberalizare a pieței gazelor naturale în Letonia, „Conexus Baltic Grid" AS a fost creată și separată de reclamanta din litigiul principal. Acestei societăți, la care reclamanta din litigiul principal nu este acționar, i s-a transferat administrarea infrastructurii naționale de transport al gazelor naturale și a sistemului unic de transport al gazelor naturale.

17 În cadrul aceluiași proces, a fost înființată „Gaso” AS ca filială a reclamantei din litigiul principal. Această societate furnizează, în temeiul unei licențe, un serviciu de distribuție a gazelor naturale în Letonia. Reclamanta din litigiul principal este unicul acționar al acestei societăți și, în temeiul licenței menționate, aceasta din urmă este operatorul unic al sistemului de distribuție a gazelor naturale în acest stat membru.

18 La 18 aprilie 2019, în temeiul articolului 84.[1] alineatul 1 din Legea energiei, autoritatea de reglementare a adoptat Decizia nr. 1/7.

19 Reclamanta din litigiul principal a sesizat instanța de trimitere, Latvijas Republikas Satversmes tiesa (Curtea Constituțională, Letonia), cu o acțiune constituțională având ca obiect anularea acestei decizii.

20 Reclamanta din litigiul principal susține printre altele că din articolul 23 din Directiva 2009/73 rezultă că o reglementare instituită de un stat membru nu poate permite conectarea directă a clienților la un sistem de transport al gazelor naturale decât în măsura în care operatorul de distribuție le-a refuzat o astfel de conectare pentru motive tehnice sau de exploatare sau dacă există alte motive obiective care fac necesară conectarea directă a acestor clienți la sistemul de transport al gazelor naturale.

21 Autoritatea de reglementare consideră, în schimb, că nici legislația națională, nici articolul 23 alineatul (1) din Directiva 2009/73 nu prevăd restricții în materie de conectare a instalațiilor clienților la sistemul de transport.

22 Potrivit instanței de trimitere, reiese, la prima vedere, din articolul 2 punctul 3 din Directiva 2009/73 că transportul gazelor naturale ca tip de activitate de furnizare a gazelor naturale exclude printre altele transportul gazelor naturale pe o parte a rețelei de conducte de înaltă presiune utilizate în principal pentru distribuția gazelor naturale la nivel local în vederea furnizării sale către clientul final.

23 Totuși, din articolul 23 din Directiva 2009/73 ar rezulta că clienții industriali sau, cel puțin, clienții industriali noi se pot conecta la un sistem de transport al gazelor naturale. Or, din lucrările pregătitoare ale acestei directive ar reieși că noțiunea de „clienți industriali”, care nu este definită de aceasta, ar putea acoperi „clienții noncasnici” finali, în sensul articolului 2 punctul 26 din directiva menționată.

24 În plus, instanța de trimitere ridică problema dacă principiul referitor la accesul terților la piața internă a gazelor naturale, astfel cum este consacrat la articolul 32 alineatul (1) din Directiva 2009/73, trebuie, ținând seama de obiectivul acestei directive de a proteja interesele consumatorilor, să se aplice în mod indirect clienților finali. În aceste condiții, pare să reiasă prin analogie din Hotărârea din 9 octombrie 2008, Sabatauskas și alții (C-239/07, EU:C:2008:551), că această dispoziție a Directivei 2009/73 trebuie interpretată în sensul că definește obligațiile statelor membre numai în ceea ce privește accesul terților la sistemele de transport și de distribuție a gazelor naturale, iar nu conectarea acestora la sistemele respective.

25 În aceste condiții, Latvijas Republikas Satversmes tiesa (Curtea Constituțională) a suspendat judecarea cauzei și a adresat Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Articolul 23 și articolul 32 alineatul (1) din Directiva 2009/73 trebuie interpretate în sensul că statele membre au obligația să adopte o reglementare potrivit căreia, pe de o parte, orice client final poate alege tipul de sistem (de transport sau de distribuție) la care se va conecta și, pe de altă parte, operatorul de sistem are obligația de a-i permite acestuia să se conecteze la sistemul respectiv?

2) Articolul 23 din Directiva 2009/73 trebuie interpretat în sensul că statele membre au obligația de a adopta o reglementare în temeiul căreia să se permită conectarea la sistemul de transport al gazelor naturale doar clientului final noncasnic (cu alte cuvinte, doar clientului industrial)?

3) Articolul 23 din Directiva 2009/73, în special noțiunea de «client industrial nou», trebuie interpretat în sensul că acest articol stabilește obligația statelor membre de a adopta o reglementare în temeiul căreia să se permită conectarea la sistemul de transport al gazelor naturale doar clientului final noncasnic (cu alte cuvinte, doar clientului industrial) care nu au fost conectați anterior la sistemul de distribuție?

4) Articolul 2 punctul 3 și articolul 23 din Directiva 2009/73 trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări a unui stat membru potrivit căreia transportul gazelor naturale include transportul gazelor naturale direct către sistemul de alimentare cu gaze naturale a clientului final?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

26 Prin intermediul primei întrebări, instanța națională solicită să se stabilească dacă articolul 23 și articolul 32 alineatul (1) din Directiva 2009/73 trebuie interpretate în sensul că statele membre trebuie să adopte o reglementare potrivit căreia, pe de o parte, orice client final poate alege să se conecteze fie la sistemul de transport, fie la sistemul de distribuție a gazelor naturale și, pe de altă parte, operatorul sistemului vizat are obligația de a-i permite acestuia să se conecteze la sistemul respectiv.

27 În primul rând, în ceea ce privește articolul 32 alineatul (1) din Directiva 2009/73, trebuie arătat de la bun început că modul de redactare a acestei dispoziții este analog cu modul de redactare a articolului 20 alineatul (1) din Directiva 2003/54/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2003 privind normele comune pentru piața internă de energie electrică și de abrogare a Directivei 96/92/CE (JO 2003, L 176, p. 37, Ediție specială, 12/vol. 2, p. 61), precum și, pe de altă parte, cu modul de redactare a articolului 32 alineatul (1) din Directiva 2009/72/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă de energie electrică și de abrogare a Directivei 2003/54/CE (JO 2009, L 211, p. 55).

28 În această privință, Curtea a statuat că articolul 20 din Directiva 2003/54 trebuie interpretat în sensul că nu precizează obligațiile impuse statelor membre referitoare la racordarea clienților la rețelele electrice, ci numai obligațiile lor în ceea ce privește accesul la aceste rețele (a se vedea în acest sens Hotărârea din 9 octombrie 2008, Sabatauskas și alții, C-239/07, EU:C:2008:551, punctul 42).

29 Or, pe de o parte, după cum a arătat domnul avocatul general la punctele 24, 25 și 62 din concluzii, rezultă din reglementarea Uniunii că piața internă în sectorul gazelor naturale este organizată în mod similar cu piața energiei electrice.

30 Pe de altă parte, noțiunile de „acces” și de „racordare” la rețea figurează în Directiva 2009/73 cu aceleași semnificații precum cele stabilite de Curte în Hotărârea din 9 octombrie 2008, Sabatauskas și alții (C-239/07, EU:C:2008:551, punctele 40-42), în ceea ce privește Directiva 2003/54.

31 Într-adevăr, reiese în special din considerentele (4), (8) și (23)-(26) ale Directivei 2009/73 că, la fel ca în Directiva 2003/54, noțiunea de „acces” la rețea este legată, în Directiva 2009/73, de alimentarea cu gaze naturale, incluzând printre altele calitatea, regularitatea și costurile serviciului, și este adesea utilizată în contextul garantării unor tarife nediscriminatorii. Astfel, accesul la rețea este înțeles în esență ca dreptul de a utiliza rețeaua de gaze naturale. În schimb, rezultă în special din articolele 8 și 23, precum și din articolul 41 alineatul (1) litera (m) din Directiva 2009/73 că noțiunea de „racordare”, asemenea celei utilizate în Directiva 2003/54, privește conexiunea fizică la rețeaua de gaze naturale menționată (a se vedea prin analogie Hotărârea din 9 octombrie 2008, Sabatauskas și alții, C-239/07, EU:C:2008:551, punctele 40-42).

32 În plus, la fel ca în Directiva 2003/54, precum și în Directiva 2009/72 în ceea ce privește energia electrică, transportul și distribuția gazelor naturale, așa cum sunt definite la articolul 2 punctele 3 și 5 din Directiva 2009/73, nu includ furnizarea acestora. Astfel, pentru clienții eligibili, dreptul de acces la rețele se exercită prin intermediul unui furnizor pe care acești clienți trebuie să îl poată alege liber, după cum se prevede în considerentul (3) al acestei din urmă directive, această libertate de alegere fiind garantată indiferent dacă furnizorul îi racordează la o rețea de transport sau la o rețea de distribuție (a se vedea prin analogie Hotărârea din 9 octombrie 2008, Sabatauskas și alții, C-239/07, EU:C:2008:551, punctul 43).

33 Rezultă că, asemenea articolului 20 alineatul (1) din Directiva 2003/54, articolul 32 alineatul (1) din Directiva 2009/73 trebuie interpretat în sensul că nu prevede obligațiile statelor membre decât în ceea ce privește accesul la sisteme, iar nu conectarea la acestea (a se vedea prin analogie Hotărârea din 9 octombrie 2008, Sabatauskas și alții, C-239/07, EU:C:2008:551, punctul 42). În consecință, dispoziția respectivă nu poate fi interpretată în sensul că impune acestor state să prevadă în legislațiile lor dreptul oricărui client final de a se conecta la sistemul de transport al gazelor naturale.

34 În al doilea rând, o astfel de obligație nu poate fi dedusă nici din articolul 23 din directiva menționată.

35 În această privință, trebuie amintit că, în conformitate cu articolul 9 din Directiva 2009/73, interpretat în lumina considerentului (14) al acesteia, statele membre trebuie să efectueze o separare a sistemelor de transport și a operatorilor de transport și de sistem în raport cu structurile de producție și de furnizare potrivit unuia dintre modelele următoare, și anume separarea structurilor de proprietate, ceea ce presupune ca proprietarul sistemului să fie desemnat operator de sistem și să fie independent de structurile de furnizare și de producție (denumit în continuare „primul model de separare”), înființarea unui operator de sistem independent (denumit în continuare „al doilea model de separare”) sau înființarea unui operator de transport independent (denumit în continuare „al treilea model de separare”).

36 Or, numai în cazul în care statul membru în cauză decide să nu recurgă la primul model de separare, acesta trebuie să desemneze, astfel cum prevede articolul 9 alineatul (8) litera (a) din Directiva 2009/73, un operator de rețea independent în conformitate cu articolul 14 (al doilea model de separare) sau trebuie să respecte, în conformitate cu articolul 9 alineatul (8) litera (b) din directivă, dispozițiile capitolului IV (al treilea model de separare) [a se vedea în acest sens Hotărârea din 3 decembrie 2020, Comisia/Belgia (Piețele energiei electrice și gazelor naturale), C-767/19, EU:C:2020:984, punctul 48].

37 Astfel, după cum se arată în considerentul (16) al Directivei 2009/73, în ipoteza în care statul membru în cauză a optat pentru al doilea sau pentru al treilea model de separare, este necesar să se asigure eficacitatea deplină a acestor soluții prin intermediul unor norme specifice suplimentare, și anume alte norme decât cele prevăzute la articolul 9 alineatele (1)-(7) din directiva respectivă. Aceste „norme specifice suplimentare” sunt dispozițiile articolului 14 din directiva menționată și, respectiv, ale capitolului IV din aceeași directivă, din care face parte articolul 23 din aceasta.

38 În schimb, statul membru în cauză nu este supus acestor norme suplimentare atunci când alege să pună în aplicare primul model de separare (a se vedea prin analogie Hotărârea din 26 octombrie 2017, Balgarska energiyna borsa, C-347/16, EU:C:2017:816, punctele 33-35).

39 În speță, astfel cum a arătat domnul avocat general la punctele 38-40 din concluzii, din elementele de care dispune Curtea reiese că, în cadrul punerii în aplicare a Directivei 2009/73, Republica Letonia pare să fi optat pentru primul model de separare.

40 Rezultă că, sub rezerva verificărilor pe care trebuie să le efectueze instanța de trimitere, articolul 23 din Directiva 2009/73 pare lipsit de pertinență pentru soluționarea litigiului principal.

41 În orice caz, în ipoteza în care articolul 23 din Directiva 2009/73 s-ar aplica în speță, această dispoziție nu poate fi interpretată în sensul că impune statelor membre să prevadă dreptul oricărui client final de a se conecta, în orice împrejurări, la sistemul de transport de gaze naturale.

42 Potrivit articolului 23 alineatul (2) din această directivă, operatorilor de transport și de sistem nu li se permite să refuze conectarea unor noi instalații de înmagazinare, a unor noi instalații de regazeificare a GNL sau a unor noi clienți industriali prin invocarea unor viitoare limitări posibile ale capacităților de rețea disponibile sau a costurilor suplimentare ocazionate de creșterea necesară a capacității.

43 Or, *primo*, noțiunea de „instalație de înmagazinare” este definită la articolul 2 punctul 9 din directiva menționată ca vizând o instalație deținută și/sau exploatată de o „întreprindere din sectorul gazelor naturale”, noțiune definită la punctul 1 al aceluiași articol, „fără a include însă clienții finali”.

44 *Secundo*, noțiunea de „instalație GNL” este definită la articolul 2 punctul 11 din aceeași directivă ca vizând un terminal utilizat pentru lichefierea gazelor naturale pentru importul, descărcarea și regazeificarea GNL și „care include serviciile de sistem și instalațiile de înmagazinare temporară necesare pentru procesul de regazeificare a GNL și livrarea ulterioară către sistemul de transport”. Prin urmare, este vorba despre o entitate care, contrar „clienților finali”, în sensul articolului 2 punctul 27 din Directiva 2009/73, se află mai curând în situația de a aproviziona rețeaua de transport.

45 Excluderea clienților finali din sfera celor două noțiuni vizate la punctele 44 și 45 din prezenta hotărâre corespunde de altfel celor enunțate în considerentul (16) al Directivei 2009/73. Potrivit acestui considerent, separarea efectivă prin intermediul unor dispoziții privind operatorii de transport independenți, conform celui de al treilea model de separare, se bazează pe un pilon de măsuri organizaționale și de măsuri referitoare la guvernanța operatorilor de transport și de sistem și pe un pilon de măsuri referitoare la investiții, la conectarea noilor capacități de producție la rețea și la integrarea pieței prin cooperare regională. Aceste măsuri sunt puse în aplicare prin dispozițiile capitolului IV din directiva menționată, măsurile referitoare la conectarea la rețea a unor capacități „de producție” fiind puse în aplicare tocmai prin articolul 23 din directiva respectivă.

46 *Tertio*, deși, ținând seama de definițiile noțiunilor de „client” și de „client final”, care figurează la articolul 2 punctul 24 și, respectiv, punctul 27 din Directiva 2009/73, nu este exclus ca noțiunea de „client industrial”, care figurează de asemenea, fără a fi definită, la articolul 23 alineatul (2) din această directivă, să vizeze anumite categorii de clienți finali, este la fel de adevărat că, astfel cum a arătat în esență domnul avocat general la punctul 78 din concluzii, această noțiune nu se extinde la toți clienții finali. În special, nu cuprinde „clienții casnici”, în sensul articolului 2 punctul 25 din directiva menționată, și anume, așadar, clienții care cumpără gaze naturale pentru propriul consum casnic.

47 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la prima întrebare că articolul 23 și articolul 32 alineatul (1) din Directiva 2009/73 trebuie interpretate în sensul că din aceste dispoziții nu rezultă că statele membre sunt obligate să adopte o reglementare în temeiul căreia, pe de o parte, orice client final poate alege să fie conectat fie la sistemul de transport, fie la sistemul de distribuție a gazelor naturale și, pe de altă parte, operatorul de sistem în cauză este obligat să îi permită să se conecteze la sistemul menționat.

Cu privire la a doua și la a treia întrebare

48 Prin intermediul celei de a doua și al celei de a treia întrebări, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 23 din Directiva 2009/73 trebuie interpretat în sensul că statele membre trebuie să adopte o reglementare în temeiul căreia numai un client industrial sau, dacă este cazul, numai un client industrial care nu a mai fost conectat niciodată la sistemul de distribuție se poate racorda la sistemul de transport de gaze naturale.

49 În această privință, trebuie amintit că din cuprinsul punctelor 36-41 din prezenta hotărâre reiese că articolul 23 din Directiva 2009/73 pare, sub rezerva verificărilor pe care trebuie să le efectueze instanța de trimitere, lipsit de pertinență pentru soluționarea litigiului principal.

50 În orice caz, chiar presupunând că dispoziția menționată poate fi aplicată în speță, interdicția, pe care aceasta o impune operatorului rețelei de transport, de a refuza anumitor entități dreptul de a se conecta la acest sistem nu implică nicidecum, ca atare, o obligație de a refuza o asemenea conectare oricărui alt tip de client.

51 Astfel, în ipoteza în care statul membru în cauză alege al treilea model de separare, articolul 23 din Directiva 2009/73 nu face decât să limiteze marja de manevră de care dispune acest stat membru pentru a orienta utilizatorii rețelelor către un anumit tip de rețea (a se vedea prin analogie Hotărârea din 9 octombrie 2008, Sabatauskas și alții, C-239/07, EU:C:2008:551, punctul 47).

52 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la a doua și la a treia întrebare că articolul 23 din Directiva 2009/73 trebuie interpretat în sensul că nu obligă statele membre să adopte o reglementare în temeiul căreia numai un client industrial se poate conecta la sistemul de transport de gaze naturale.

Cu privire la a patra întrebare

53 Prin intermediul celei de a patra întrebări, instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă articolul 2 punctul 3 și articolul 23 din Directiva 2009/73 trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări a unui stat membru potrivit căreia transportul de gaze naturale include transportul de gaze naturale direct către sistemul de alimentare cu gaze naturale a clientului final.

54 În ceea ce privește, în primul rând, articolul 23 din Directiva 2009/73, este necesar să se arate că, pentru motive similare celor prezentate la punctele 50-52 din prezenta hotărâre, presupunând că dispoziția menționată este aplicabilă în speță, aceasta nu se opune unei astfel de reglementări naționale.

55 În ceea ce privește, în al doilea rând, articolul 2 punctul 3 din această directivă, trebuie să se observe că această dispoziție definește „transportul”, în sensul aceleiași directive, drept „transportul gazelor naturale printr-o rețea care constă în principal din conducte de înaltă presiune, alta decât o rețea de conducte de alimentare din amonte și decât acea parte din conductele de înaltă presiune care este folosită în principal pentru distribuția de gaze naturale la nivel local, în scopul de a le livra clienților, dar fără a include furnizarea”.

56 Or, *primo*, deși este adevărat că această definiție exclude „transportul gazelor naturale prin […] acea parte din conductele de înaltă presiune care este folosită în principal pentru distribuția de gaze naturale la nivel local”, ea cuprinde totuși „transportul gazelor naturale […] în scopul de a le livra clienților”. În plus, rezultă, pe de o parte, din articolul 2 punctul 24 din Directiva 2009/73 că noțiunea de „clienți” vizează în special clienții finali și, pe de altă parte, din cuprinsul punctului 7 al aceluiași articol 2 că noțiunea de „furnizare” acoperă „vânzarea, inclusiv revânzarea, de gaze naturale, inclusiv GNL, către clienți”. În consecință, nu se poate deduce numai din modul de redactare a punctului 3 al articolului 2 menționat, care definește noțiunea de „transport”, că este exclus ca un client final să poată fi conectat direct la sistemul de transport.

57 *Secundo*, este necesar să se arate că noțiunea de „transport” era definită în mod similar la articolul 2 punctul 3 din Directiva 2003/54, și anume ca „transportul de energie electrică în rețeaua de foarte înaltă și înaltă tensiune, interconectată în scopul furnizării către consumatorii finali sau distribuitori, dar fără să includă și furnizarea”. Or, în Hotărârea din 9 octombrie 2008, Sabatauskas și alții (C-239/07, EU:C:2008:551), Curtea a recunoscut posibilitatea de racordare directă a consumatorilor finali la rețeaua de transport de energie electrică.

58 Această definiție a fost reluată, fără modificări, la articolul 2 punctul 3 din Directiva 2009/72.

59 *Tertio*, interpretarea potrivit căreia definiția noțiunii de „transport” nu exclude posibilitatea unei conectări directe a unui client final la sistemul de transport este susținută și de textul Regulamentului nr. 715/2009.

60 Regulamentul respectiv, care are ca obiect, conform articolului 1 din acesta, stabilirea de norme nediscriminatorii pentru condițiile de acces la sistemele de transport al gazelor naturale, cuprinde în anexa I linii directoare obligatorii, de care trebuie să se țină seama și în contextul Directivei 2009/73, astfel cum reiese din considerentul (61) al acesteia.

61 Or, punctul 3.2 subpunctul 1 din aceste linii directoare, care privește definirea tuturor punctelor relevante din rețeaua de transport pentru cerințele privind transparența, prevede printre altele că această definiție trebuie să cuprindă cel puțin toate punctele de intrare și de ieșire dintr-o rețea de transport exploatată de un operator de sistem de transport, cu excepția punctelor de ieșire „conectate la un client final unic”, precum și cu excepția punctelor de intrare racordate direct la o instalație de producție a unui producător unic stabilit în Uniune.

62 La rândul său, punctul 3.2 subpunctul 2 din liniile directoare menționate prevede, pe de o parte, că informațiile destinate „clienților finali unici” și instalațiilor de producție, care sunt excluse din definiția punctelor relevante descrise la punctul 3.2 subpunctul 1 litera (a) din aceleași linii directoare, se publică în format cumulat, cel puțin pe zonă de echilibrare, și, pe de altă parte, că, în scopul aplicării acestei anexe, informațiile agregate care se referă la aceiași clienți finali unici și la instalațiile de producție sunt considerate ca fiind relevante pentru același punct.

63 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la a patra întrebare că articolul 2 punctul 3 și articolul 23 din Directiva 2009/73 trebuie interpretate în sensul că nu se opun unei reglementări a unui stat membru potrivit căreia transportul gazelor naturale include transportul gazelor naturale direct către sistemul de alimentare cu gaze naturale a unui client final.

Cu privire la cheltuielile de judecată

64 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a treia) declară:

1) **Articolul 23 și articolul 32 alineatul (1) din Directiva 2009/73/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale și de abrogare a Directivei 2003/55/CE trebuie interpretate în sensul că din aceste dispoziții nu rezultă că statele membre sunt obligate să adopte o reglementare în temeiul căreia, pe de o parte, orice client final poate alege să fie conectat fie la sistemul de transport, fie la sistemul de distribuție a gazelor naturale și, pe de altă parte, operatorul de sistem în cauză este obligat să îi permită să se conecteze la sistemul menționat.**

2) **Articolul 23 din Directiva 2009/73 trebuie interpretat în sensul că nu obligă statele membre să adopte o reglementare în temeiul căreia numai un client industrial se poate conecta la sistemul de transport de gaze naturale.**

3) Articolul 2 punctul 3 și articolul 23 din Directiva 2009/73 trebuie interpretate în sensul că nu se opun unei reglementări a unui stat membru potrivit căreia transportul gazelor naturale include transportul gazelor naturale direct către sistemul de alimentare cu gaze naturale al unui client final.

Semnături